

DOKUMA DESENLİ PEŞKİRLER TÜRK KÜLTÜRÜNDEKİ YERİ ve ÖZELLİKLERİ

Doç. Dr. Halide SARIOĞLU*

Bu gün ülkemizde önemli bir sanayi dalı olarak önemini koruyan dokumacılığın temeli, Orta Asya'dan Anadolu Selçuklularına ve Osmanlı Devleti'ne uzanan köklü bir kültür ve geleneğe dayanmaktadır. Türk kültür zevk ve sanatının bütün inceliklerini yansıtan Türk dokuma sanatı malzeme kalitesi, tekniği, motif ve renk zenginliği ve ürün çeşidi ile dünyada haklı ve önemli bir yer edinmiştir. Dokuma sanatı içinde ise halı, kilim vb. kirkitle yapılan dokumalar dışında kalan ve mekikli dokumalar olarak tanımlanan kumaş dokumalar nadide örnekleri ile dikkati çeker. İlgili kaynaklarda kumaş sanatı olarak yer alan bilgiler daha çok devrin saltanatının ihtiyacını karşılayan ve "saray dokumaları" adı altında incelenen dokumaları kapsamaktadır. Günümüze ulaşan örnekleri müzelerde muhafaza edilen, minyatür ve yazılı belgelerde yer alan bu dokumalardaki ihtişam göz kamaştırıcıdır. Bu dokumaların sanat ve teknik üstünlükleri Anadolu tezgahlarında halkın daha çok kendi ihtiyaçlarını karşılamak için dokuduğu yerel dokumalardan farklıdır. Yerel dokumalar, saray dokumalarının ihtişamına karşın kullanım amacını ön planda tutan, daha sade; bununla birlikte estetik değeri yüksek ürünlerdir.. Ayrıca geleneksel sanat değeri taşıyan bu dokumalar farklı kullanım alanlarına yönelik gömleklik, çarşaf, çevre, çember, peşkir, peştamal vb ürünler olarak çeşitlilik gösterirler.

Peşkirler bu dokumaların en nadide örneklerindedir. Tarih içinde peşkir, düğün, sofraya ve hamam geleneğinde saraylardan yörük çadırlarına kadar geniş bir kullanım alanı bulmuştur. Peşkirlerin işleme ile bezeli olan örnekleri ön plana çıkmış ve işleme teknikleri, malzemeleri, motif ve renk özellikleri açısından incelenmiş, ilgili kaynaklarda tanıtılmıştır. Ancak işlemeli peşkirler dışında dokuma tekniği ile oluşturulan motiflerle bezenmiş peşkir örnekleri de Anadolu'da yaygın olarak üretilmiştir. Günümüze ulaşabilen örnekler bu kapsamda estetik niteliği yüksek uygulamaların varlığını göstermektedir. Bu çalışmada göz alıcı işlemeli peşkirler grubunun gölgesinde kalmış ve yeterince tanınmamış dokuma desenli peşkirlere dikkat çekmek, bu peşkir grubunu incelemek ve tanıtmak amaçlanmıştır.

* Gazi Üniversitesi, Mesleki Eğitim Fakültesi, El Sanatları Eğitimi Bölümü

Yöntem

Tarama yöntemi kullanılan araştırmada özel koleksiyonlardan, müzelerden, ilgili araştırma, katalog vb yazılı belgelerden sağlanan peşkir örnekleri materyali oluşturmuştur.

5 adet Sinop Merkez, 1adet Sinop Boyabat, 1 adet Sinop Saraydüzü, 3 adet Erzurum, 2 adet Akşehir, 1 adet Denizli, 1 adet bursa, 10 adet Çorum, 16 adet yöresi belirlenemeyen olmak üzere toplam 40 adet dokuma peşkir üzerinde gözlem ve inceleme yapılmıştır. Ulaşılabilen orijinal örneklerin genel ve detay fotoğrafları çekilmiş; boyutları, iplik cinsleri ve renkleri, dokuma tekniği, motif ve kompozisyon özellikleri belirlenerek ürün inceme formlarına işlenmiştir. Ürün inceleme formları ve yazılı kaynaklarda yer alan ürün fotoğrafları analiz edilerek ortak özellikler belirlenmeye çalışılmıştır.

Peşkir; Tanımı ve Kullanımı

Farsça pişe-gir (öne alınan, önde tutulan) den dilimize geçmiş olan (Eyüpoğlu, 1998) peşkirin başta Kamûs-ı Türkî (Sâmi 1998) olmak üzere sözlüklerde yer alan tanımlarından, el yüz yıkarken, ıslanmamak için öne tutulan, yıkandıktan sonra kurulanılan, yemek yerken kullanılan eski tarzda bir çeşit peçete, el ve diz havlusu olduğu anlaşılmaktadır (Eyüpoğlu, 1998; Önder, 1998; Anonim, 2005).

Peşkirin halk arasında destimal, makrama (mahrama), havlu ve yağlık olarak da isimlendirildiği (Köklü, 2004), isimlendirmenin yörelere göre farklılaştığı, bu konuda bir ifade birliği bulunmadığı anlaşılmaktadır. Örneğin, **peşkir** Muğla Fethiye'de, Kars Pasof'da, Manisa Dadağlı'da yağlık, Manisa Âlaşehir'de havlı, Sinop'ta yüz. bezi, Karaman'da gergah, fişkiri ya da mendil olarak; **makrama** Karaman'da bez havlu, bazı yörelerde ise üslük olarak; **havlu**; Tokat Niksar' da, Rize Çayeli'nde, Niğde Ulukışla, Bahçeli ve Bor'da, Sivas İmranlı'da, Muğla Milas' da , Denizli Buldan' da, Aydın Nazilli, Karacasu ve Atça' da, Erzurum'da peşkir, bazı yörelerde ise mezal ve saçaklı olarak; **yağlık** Çanakkale'de havlu, bazı yörelerde ise elbezi, mendil ya da yağdan olarak karşılık bulmaktadır (Barışta 2001).

Destimal veya destmal; Farsça **Dest** (el) ve **mâl** (sürtülen veya sürten) den dest-mâl (Anonim 1996)li Koçu (1969:88) "el silecek şey, elbezi, yağlık, peşkir demektir. Fakat günlük hayat içinde makreme (mendil) gibi üstde taşınmıştır ve yalnız yıkanan eli yüzü kumlamak için değil, yüzün terini silmek içinde kullanılmıştır" şeklinde ile tanımlamakta; pamuk, keten, ham ipekten çok sık olarak dokunduğunu, dokunurken iki ucunun kullanacak kişinin yaşına ve konumuna uygun beyitler, mısralar, çeşitli motiflerle bezendiğini, bezemelerin bazen düz dokunmuş bir destimale ipek ve sırma ile sonradan işlendiğini anlatmaktadır.

Makramaya ilişkin “kenarı işlemeli destimal, havlu, peşkir, halk ağzında mahrama” (Koçu,1969;169); “genel olarak pamuk, yün ve ketenden Anadolu'da el tezgâhlarında gevşek dokunan su emici nitelikte, el havlusu olarak kullanılan, 45x50 cm veya 60x120 cm boyutunda bir çeşit peşkir” ve “Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kadınların başlarına aldıkları örtü” (Önder, 1998) şeklindeki tanımlardan ise peşkir dışında başörtüsü yerine kullanıldığı da anlaşılmaktadır. “Güney-Doğu Anadolu'da *mahrime* (büyük örtü), Ege yöresinde ise *makrama* denilen bu örtü kullanıldığı yere göre şerbet makraması, yemek makraması ve abdest makraması gibi çeşitli isimler alır. Genel görüntüsü dikdörtgen şeklindedir. 16. yüzyılda 40x60 cm olan bu örtüler daha sonraki yüzyıllarda 90x150 cm. kadar olmuş, 18. yüzyıl sonu ve 19. yüzyılda işlevleri değişmiş, başörtüsü olarak kullanılmaya başlanmıştır. 90x250 cm. boyutlu yemek makramalarına ise *sofra peşkiri/dolama* adı verilir. Sofra peşkirinin özelliği yer sinisi çevresine oturanların dizlerini çepeçevre kapatmasıdır.Sofrada bulunanların dizlerini boydan boya dolandığı için dolama ya da dolak. Sofra peşkiri ekmek ve yemek döküntülerinin çevreye saçılmasını önlemekte, ayrıca peçete görevi de yapmaktadır. Makramalar, ince keten ya da pamuk ipliklerden dokunurlar. Her iki ucunda 15-25 hatta 40 cm. kadar işlenmiş bir kısım bulunur” açıklamalarıyla Berker (1991)'de bu bilgileri desteklemektedir.

Peşkirle eş anlamlı kullanılan **havlu** ise kolay su emen kumaşlardan yapılan el ve yüz kurulamaya yarayan, el , yüz, ayak ve hamam havlusu gibi kullanım yerine göre isimlendirilen ve ölçüleri kullanılacak yere göre değişen, genellikle her iki ucunda renkli iplik veya sırma ile işlenmiş bezemeleri bulunan (Berker, 1991) "takriben bir metre kadar uzunluğunda ve kırksantim kadar genişliğinde olan iki başı işlemeli, ekseriya ince sık beyaz ketenden yapılmış bir parça" (Gönül,1976) olarak tanımlanmaktadır.

Aynı şekilde **yağlık** da sofralarda herkesin önüne konulan, yağlı elleri ve dudakları silmeye mahsus bez, el bezi, peçete, mendil ya da çevre (Koçu,1969); ince ketenden yapılan, peşkir ve makramalardan biraz daha küçük, dikdörtgen biçiminde, genelde sevgiliye en güzel ve anlamlı hediye olarak verilen, yüz ve el kurulamak için de kullanılan örtü olarak ifade edilmiştir. Türk adet, gelenek ve örflerinin bir simgesi niteliğinde olan bu örtülerde sağlık, uzun ömür, sevgi ve aşk motifleri ağırlık taşır (Berker,1991).

Bu tanımlar paralelinde peşkirlerin beden temizliğinde, sofrta kültüründe ve düğün geleneğinde önemli kullanım yeri bulunduğu anlaşılmaktadır. Osmanlı dönemine ilişkin bazı kaynaklarda, Osmanlı döneminde Saray ve konaklarda kalan yabancı konukların anılarında peşkire ve kullanımına ilişkin bilgilere rastlanmaktadır. Yine şiirlerde, türkülerde ve

manilerde peşkir kavramının yer bulması kültürümüzdeki yerine ilişkin ipuçları vermektedir (Köklü, 2004).

Bilgilerden Osmanlı mutfak kültüründe de peşkirin önemli bir yeri bulunduğu, yemek öncesi ve sonrasında elleri yıkamak için leğen ve ibrik ile birlikte el kurulamak için peşkirlerin, yemeklerde peçete yerine peşkirlerin sofralarda kullanılan en önemli malzemeler arasında olduğu anlaşılmaktadır. Düğünlerde, bayramlarda ve kalabalık aile sofralarında ise oniki, yirmi dört kişilik "dolak" adı verilen peşkirlerin kullanıldığı bilinmektedir (Tansuğ 2003).

Peşkirlerin özellikle düğün geleneğinde önemli bir yeri olduğu dikkati çekmektedir. Peşkirlerin düğün davetiyesi olarak gönderildiği, düğün törenlerinde görev alan kişilere armağan edildiği, çeyize süslü peşkirler serildiği, yeni gelin eşinin akrabalarına yaptığı nezaket ziyaretinde hediye bohçasına peşkir koyduğu, yeni evli çiftler için özel olarak, ömür boyu beraberliklerin devamını simgeleyen çift kişilik gelin –güvey peşkiri dokunduğu belirtilmektedir (Tansuğ 2003).

Bu bilgilerden peşkirin, teri silmek, el yüz kurulamak ya da sofrada peçete olarak ebiseyi koruma, eli ve ağzı silme amaçlı kullanıldığı, halk arasında destimal, makrama (mahrama), havlu, yağlık olarak da ifade edildiği; kullanana özel olarak padişah peşkiri, nine peşkiri, dede peşkiri, gelin-güvey peşkiri (çift kişilik); kullanım yerine göre ise abdest peşkiri (makraması), sofr peşkiri(dolama), şerbet peşkiri olarak adlandırıldığı; ayrıca günlük hayatta mendil amaçlı kıyafetlerin kuşaklarına sıkıştırılarak üstte taşındığı ve 18. yy. sonu ile 19.yy başında ise özellikle makrama olarak da adlandırılan peşkirlerin baş örtüsü olarak kullanılmaya başlandığı anlaşılmaktadır.

Bunların yanında geçmişte gelin odalarının, sünnet yataklarının, evlerin süsü olarak kullanılan peşkirlerin günümüzde de sevilerek ev dekorasyonunda örtü olarak kullanıldığı, hatıra olarak saklandığı görülmektedir.

Dokuma Desenli Peşkirler

İncelenen peşkir örneklerinde boyutların oldukça değişken olduğu dikkati çekmiştir. Peşkirlerin enleri 20- 53 cm, boyları ise 45- 180cm arasında değişmektedir. Boyu 100cm'yi geçen peşkirlerin çift kişilik olduğu, gelin-güvey peşkiri olarak kullanıldığı düşünülebilir. Genişlikleri 40-45 cm arasında değişen sofr peşkirlerinin 250cm'den 530 cm'ye kadar değişen uzunluklarda dokunmuş olanları gözlenmiştir. "Dolama" ya da "dolak" adı da

verilen sofra peşkirinin uzunluğunun, kullanacak kişi sayısının dikkate alınarak belirlendiği anlaşılmaktadır.

Peşkirlerin bordürlerle bezeli kısa kenarları çoğunlukla saçak bükme, bazen de bükülen saçaklara süsleme ile uyumlu renkte püsküller ya da küçük bez parçaları bağlamak suretiyle temizlenmiştir.

İplik Özelliği

Dokuma desenli peşkirler bir çözgü iki atkı sistemli dokumalardır. Yani zemin dokumayı oluşturan “zemin atkı” dışında, motif oluşturmada ilave bir atkı “motif /desen atkısı” kullanılır. Dokuma zeminde kullanılan çözgü ve atkı iplikleri tek katlı olup büyük çoğunlukla pamuktur. Bunu sırasıyla keten ve ipek iplikler izlemektedir. İpek ipliğin atkı konumunda, keten çözgü iplikleri ile kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Motifleri oluşturan ilave atkı ipliklerinin de çoğunlukla pamuk olduğu, ipek ve metal ipliklerin kullanıldığı da gözlenmiştir. Motif atkısı zemin de kullanılan atkı ve çözgünün renginde kullanıldığında, doku etkisini kuvvetlendirmek için, zeminde kullanılan çözgü ve atkı ipliklerinden daha kalın, iki ya da üç kat bükümlü seçilmiş (Şekil 1); zemin ipliğinden farklı cinsten ya da renkte seçildiğinde kalınlık farkı aranmamıştır (Şekil 2).

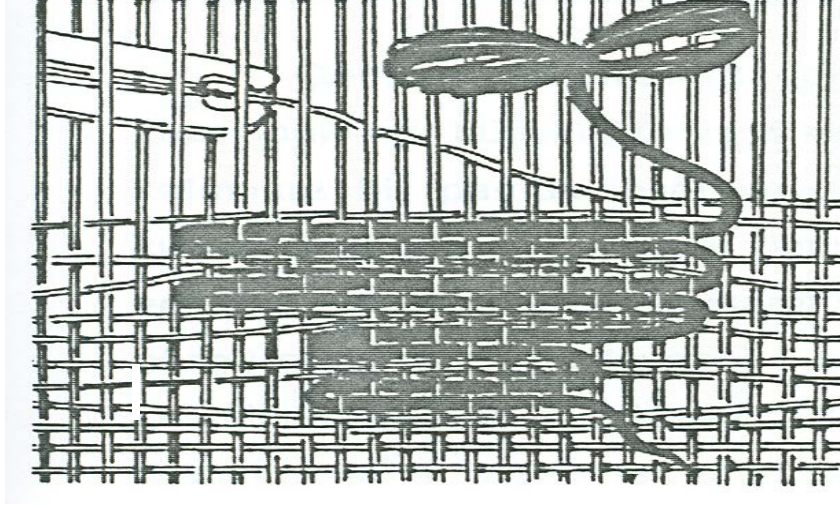
Dokuma Tekniği

Belirtildiği gibi peşkirler işleme ya da dokuma tekniği ile oluşturulmuş motiflerle olmak üzere iki farklı yöntemle bezenmiştir.

İşlemeli peşkirlerde işlemler genellikle düz dokuma zeminin karşılıklı kısa kenarlarını süsler. Bazı işlemeli peşkirlerin ise kenar bordürleri arasında kalan zemininin de dokuma tekniği ile oluşturulmuş motiflerle dolgulu olduğu gözlenmektedir. Çoğu zaman serpme motifli, bazen de çizgisel karakterli geometrik motiflerden oluşan düzenlemeler şeklinde uygulanan bezemelerin işlemeli peşkirlere farklı bir estetik değer kattığı dikkati çekmektedir (Şekil 2; Şekil 7).

Dokuma desenli peşkirlerde zemin örgüsü bezayağıdır. Dokuma yüzeyde görülen motifler, farklı renk veya kalınlıktaki ilave atkı ipliklerinin çözgü iplikleri ile yine bezayağı (1/1) bağlantı kurması sureti ile oluşturulur. Peşkir dokumalar bu yapıları ile “Ekstra Atkılı Motifli Kumaşlar”la benzerlik taşır (Başer 1983:103-106). Desen atkıları çoğunlukla mekik kullanmaksızın el ile, oluşturulacak motifin belirlediği çözgü sınırları içinde, çözgü iplikleri ile bezayağı bağlantı kurarak gidiş ve dönüş yapar. Desen atkısı her gidiş ve dönüşünden sonra boydan boya geçirilen zemin atkısı ile sıkıştırılır (Şekil 1). Yani zemin atkı ve desen

atkı sırası 2:2 düzeninde uygulanır. Bu teknik, Boyabat çember dokumaları, Nallıhan örtmeleri, Fethiye Üzümlü Dastar dokumaları, Erzurum ve Bayburt ihramlarında gözlenen motif oluşturma tekniğidir (Sarıoğlu,1994).

Şekil 1. Dokuma peşkirlerde 2:2 düzeninde motif oluşturma

Bu teknik peşkirin kısa kenarlarında yer alan bordür motiflerinde renkli ipliklerle, bordürler arasında kalan orta bölümde, serpm motiflerin ya da geometrik düzenlemelerin oluşturulmasında ise çoğunlukla zeminle aynı renkte farklı numara ya da cinsteki ipliklerle uygulanmıştır. Bunun yanında el dokuma gobleni (kilim) ve cicim dokuma tekniğinin de motif oluşturma da sıklıkla kullanıldığı gözlenmiştir.

Bazı örneklerde peşkirin kısa kenarlarında yer alan bezemelerin, bir kenarda yüz, diğer kenarda ters olarak dokunmuş olduğu dikkati çekmektedir. Bu uygulamanın peşkirin giyimde kullanımına ilişkin olduğu düşünülmektedir. Peşkir kenar bezemeleri görünecek şekilde katlanıp kıyafetin kuşağına tutturularak kullanıldığında, her iki kenarda da bezemelerin yüz tarafının görünebilmesi böylece mümkün olabilmektedir.

Kullanılan Renkler

Dokuma peşkirlerde kullanılan zemin rengi % 90, ekru olarak ifade edilen, pamuk, keten ya da ipek ipliğın doğal rengidir. Çok nadir olarak renkli (siyah) olanlarına da rastlanmıştır (Söğüt, 200:97). Bazı örneklerin bordürlerinde zemin renklendirilmiştir. Lacivert, kırmızı vb renkli zemini oluşturan zemin atkıları arasında kullanılan uyumlu renlerdeki ilave atkılar ile motifler oluşturulmuştur.

Motiflerde yoğunluk sırasına göre kırmızı ve lacivert başta olmak üzere, ekru, sarı, turuncu, kahverengi, siyah, yeşil ve leylak sıklıkla kullanılan renklerdir.

Kullanılan Motifler

Dokuma tekniği ile bezeli peşkirlerde işlemeli bordürlerin yerini dokuma tekniği ile oluşturulmuş motif düzenlemeleri almıştır. Dokuma bordürler, el dokuma gobleni (kilim), cicim tekniği ve desen atkı ipliğinin zemin atkıları arasına 2:2 düzeninde sıkıştırılması sureti ile oluşturulan motiflerle bezelidir.

Bazı işlemeli peşkirlerde, peşkirin kısa kenarlarında yer alan bordürler arasında kalan orta bölümde “Dokuma Tekniği” başlığı altında açıklanan teknikle oluşturulan serpm motifler ya da geometrik düzenlemelerle dokuya hareket kazandırılmıştır. Zemin atkıları arasına sıkıştırılan çoğunlukla zemin dokuma ile aynı renkte ilave atkılarla oluşturulan bu motifler üçgen, baklava gibi geometrik motifler başta olmak üzere, stilize çiçek, yaprak gibi bitkisel,; ibrik, meyve tabağı gibi nesneli unsurlar içeren motiflere kadar çeşitlilik göstermektedir. Sinop yöresinde bu tür serpm motifli peşkirlere “dökme” adı verilmektedir. Motiflerin yüzeye tek tek serpilmesinin, bir anlamda dökülmesinin yörede bu ismin yerleşmesinde etken olduğu sanılmaktadır.

Bordürler ise işlemleri aratmayacak güzellikte ve çeşitlilikte motiflerle süslenmiştir. Stilize çiçek, meyve, yaprak, hayat ağacı gibi bitkisel motifler; balık, uğur böceği gibi hayvansal; konak, köşk gibi nesneli motiflerle yapılmış son derece estetik düzenlemeler bordürleri oluşturmaktadır. Uzunluğu 100cm’yi aşan peşkirlerin uzun kenarlarında da belirli aralıklarla bordürlerle uyumlu motiflere yer verilmiştir.

Diğer dokuma ürün çeşitlerinde olduğu gibi, peşkir motiflerinin de kullanıldığı yöreye göre isim ve anlam taşıdığı, aynı zamanda sözsüz iletişim aracı olma işlevini üstlendiği bilinmektedir.

Sonuç

Sonuç olarak dokuma tekniği ile oluşturulmuş motiflerle bezeli peşkirler, Anadolu dokuma kültürünün önemli bir grubunu oluşturmaktadır. Geçmişteki işlevini günümüzde hayat şartları gereği doğal olarak yitirmiş; son yıllarda otantik, doğal ve geleneksel ürünlere olan eğilimin etkisi ile dekorasyonda, işlemeli peşkirler gibi örtü olarak kullanım ile yeniden gündeme gelmiştir.

Peşkir ve benzeri dokuma üretimlere gösterilen ilgi el dokuma üreticilerini de etkilemiş, Denizli'nin Buldan, Babadağ, Kızılcabölük dokumaları örneğinde olduğu gibi, dekorasyonda kullanıma yönelik çeşitli örtülerin tasarımı ve üretimi yoğunluk kazanmıştır. Bu olumlu bir gelişme olarak değerlendirilebilir, ancak bu dokumalardaki bezemeler sunulan eski uygulamalarla kıyaslandığında malzeme ve tasarım kalitesi açısından oldukça bozulmuş olduğu gözlenmektedir. Dokumacılar emek yoğun bu üretimlerden, emeğinin karşılığını alamama kaygısı ile uzaklaşmakta, daha basit uygulamalara yönelmektedir.

Bu tablo zengin kültürel mirasımızdan yeterince yararlanamadığımızın göstergesidir. Kültürel mirasımızın korunması, tanıtılması ve yaşatılması kapsamında, günümüze ulaşabilmiş örnekleri arşivlemek, özenle muhafaza etmek yanında tıpkı ve benzer üretimleri teşvik etmek önem taşımaktadır. Bunun için ilgili kurum ve kuruluşlar kadar tüketicilere de görev ve sorumluluk düşmektedir. Üreticiler üretim ve pazarlama aşamalarında desteklenmeli, tüketiciler ise bu üretimleri günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yeni kullanım alanlarında (örtü, şal vb.) bilinçli olarak özellikle tercih etmelidir.

Peşkir – 1970’ li yıllar 50x160 cm
(Tanyıldız, İ. Koleksiyonu ANKARA)

Peşkir SİNOP1930’ lu yıllar 50x130 cm
(Tanyıldız, İ. Koleksiyonu ANKARA)

Şekil 2. Zemin dokuma ile aynı renkte, farklı cins ve kalınlıkta pamuk ipliği ile oluşturulmuş peşkir motifi.

Peşkir – 1930’ lu yıllar. 43x100 cm
(Tanyıldız, İ. Koleksiyonu ANKARA)

Peşkir AKŞEHİR 1920’ li yıllar. 41x148 cm
(Tanyıldız, İ. Koleksiyonu ANKARA)

Şekil 3. Zemin dokuma ile farklı renkte, aynı kalınlıkta pamuk ipliği ile oluşturulmuş peşkir motifi.

Şekil 4. Sofra Peşkiri DENİZLİ
1930' lu yıllar. 40x530 cm
(Tanyıldız, İ. Koleksiyonu ANKARA)

Şekil 5. Peşkir AKŞEHİR 1930' lı yıllar 46x180 cm (Tanyıldız, İ. Koleksiyonu ANKARA)

Şekil 6. Peşkir – 1940' lı yıllar
43x144 cm
(Tanyıldız, İ. Koleksiyonu ANKARA)

Şekil 7. Peşkir ERZURUM
1910' lu yıllar 43x97 cm
(Tanyıldız, İ. Koleksiyonu ANKARA)

KAYNAKLAR

Anonim (2005), Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu, Ankara, s:1601,

Anonim (1996), Örnekleriyle Türkçe Sözlük 3, (L-R), MEB Yayınları:1967, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, s:2298)

Başer, Güngör (1983) Kumaş Tasarımı ve Analizi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

Berker, Nurhayat (1991) Türk İşlemeleri, The Turkish Embroidery, Yapı Kredi Koleksiyonları, İstanbul

Eyüpoğlu, İsmet Zeki (1998), Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Gözlem Matbaacılık, İstanbul, S:555)

Gönül, M (1976) Türk El İşleri Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür YayınlarıNo:129, Sanat Dizisi:13, Ankara

Koçu, Reşat Ekrem (1969) Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü, Sümerbank Kültür Yayınları:1, Başnur Matbaası, Ankara

Köklü, Hülya (2004) İç Anadolu Bölgesindeki El İşlemeli Peşkirler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üni. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Önder, M. (1998) Antika ve Eski Eserler Kılavuzu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:341, Ankara, s: 274

Sâmi, Şemsettin (1998) Kamûs-ı Türkî, Alfa Yayınları, İstanbul

Sarıoğlu, Halide (1994) Eflani ve Boyabat Çember Dokumaları Üzerinde Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Tansuğ, S.(2003) Dokumanın Hası Peşkir, Skylife, 22 (239), s:82-90

Ther, Ulla (1993) Türk İşlemeleri, Yeni Çığır Kitabevi, İstanbul